

petrol-iş
TÜRKİYE PETROL KİMYA LASTİK İŞÇİLERİ SENDİKASI

29.DÖNEM

6. OLAĞAN BAŞKANLAR KURULU

26 Ekim 2021 / ANKARA

**ÇALIŞMA • HESAP • SERVİS
RAPORU**

Türkiye'de Gelişmeler

Pandemi kısıtlamalarının kademeli olarak kaldırılmasıyla girdiğimiz yaz aylarında arka arkaya felaketler yaşadık. Temmuz sonunda Antalya Manavgat'ta başlayan ve toplam 49 ilde çıkan 299 yangında 8 vatandaşımızı kaybettik. Yangınlarda yüzbinlerce hektar orman ve yerleşim yeri kül oldu. Bu yangınlar, Cumhuriyet tarihimizin en büyük orman yangınları olarak kayda geçti.

Hemen arkasından 11 Ağustos'ta Batı Karadeniz'de meydana gelen sel felaketi ve heyelanlarda, ne yazık ki, 82 vatandaşımız yaşamını yitirdi, yüzlerce vatandaşımız yaralandı. Ülkemizin dört bir yanında birçok şehir, afet bölgesi ilan edildi. Bu felaketlerde hayatını kaybeden vatandaşlarımıza rahmet, yaralılara acil şifalar diliyoruz.

Pandemi devam ederken bu kez doğal felaketlerle karşı karşıya kaldığımız zorluklarda birlik ve beraberliğimizi korumanın önemi ortaya çıkmıştır. Ülkemizde yaşanan bu felaketler sırasında ortaya çıkan dayanışma ruhu zorlukları aşmada bize yol göstermektedir. Petrol-İş olarak, ülkemizde yeni felaketlerin yaşanmamasını temenni ediyor, doğa olaylarının büyük hasara yol açmaması için gereken tüm önlemlerin alınması gerektiğini vurguluyoruz.

Salgında yaygın aşılama ve işyerleri

Ülkemizde ilk vakanın tespit edilmesinin üzerinden 19 ayı aşkın bir süre geçti. Pandemi henüz kontrol altına alınabilmiş değil. Toplam vaka sayısı 7 milyonu aşarken, salgında kaybettiğimiz vatandaşların sayısı

65 binin üzerine çıktı. Geçtiğimiz dönemde salgınla mücadelede alınan ve toplumsal hareketliliği kısıtlayan, halkın toplu olarak yer alacağı etkinlikleri yasaklayan bir dizi önlem yaygın aşılama geçilmesi ile birlikte peyderpey kaldırıldı.

Gelinen aşamada, salgına karşı korunmanın ve salgını kontrol altına almanın en etkili yolunun aşılama olduğu ortaya çıktı. Sendikamız, salgının başından bu yana pandeminin olumsuz etkilerine karşı en riskli kesimin işçiler olduğunu vurguladı. Salgında en başta korunması gerekenlerin işçiler olduğunun altını çizerek, "Sermaye değil, emekçiler korusun" yönlü açıklamalar yaptı.

Sendika olarak aşılama çalışmalarının başlamasının ardından ise hem yaygın aşılama çağrısı yaptık hem de aşılama önceliğinin risk altında çalışmaya devam eden işçilere verilmesini istedik. Nihayetinde 15 Haziran'dan itibaren SGK'lı çalışanlara aşı randevuları açıldı. Haziran ayı ile birlikte ülkemizde yaygın bir aşılama kampanyası başladı. Sendika olarak bu süreçte üyelerimizi aşı olmaya özendirici bir tutum aldık.

Daha sonra Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2 Eylül 2021 tarihli bir yazıyla "COVID-19 aşısı olmayan işçilerden 6 Eylül 2021 tarihi itibarıyla zorunlu olarak haftada bir kez PCR testi yaptırmalarının işyeri/işveren tarafından istenebileceği"ni belirtti. Bu yazıya dayanarak işverenlerin aşı olmayan ya da PCR testi yaptırmayan işçilere dönük bazı yaptırımlarda bulunmasının zemini güçlendi. Bu durumdan hareketle Sendikamız, Bakanlık yazısına ve bu durumun işyer-

lerinde olası uygulama sonuçlarına ilişkin üyelerimizi bilgilendirmek üzere bir bilgi notu hazırlayarak şubelerimize iletti. İlgili yazıda özetle şu hususların altı çizildi*:

- İşveren henüz aşı olmayan işçiye aşı olup olmadığını sorarak aşı olmamışsa PCR testi getirene kadar işyerine sokmayabilir.
- İşverenin İŞİG kuralları gereği işçiye aşı olmaya sevk etmek amacıyla uygulayacağı ücretsiz izin uygulamasının bir tedbir olarak nitelendirilmesi ihtimal dahilindedir.
- İşverenin işçiye işyerine sokmama, ücretsiz izin, uzaktan çalışma ve yıllık izin gibi tedbirlerin uygulamasına rağmen aşı olmayı veya PCR testi yapmayı hâlâ ret eden işçinin iş sözleşmesinin geçerli nedenlerle feshi gündeme gelebilir.
- Zorunlu aşı uygulamasının başladığı du-

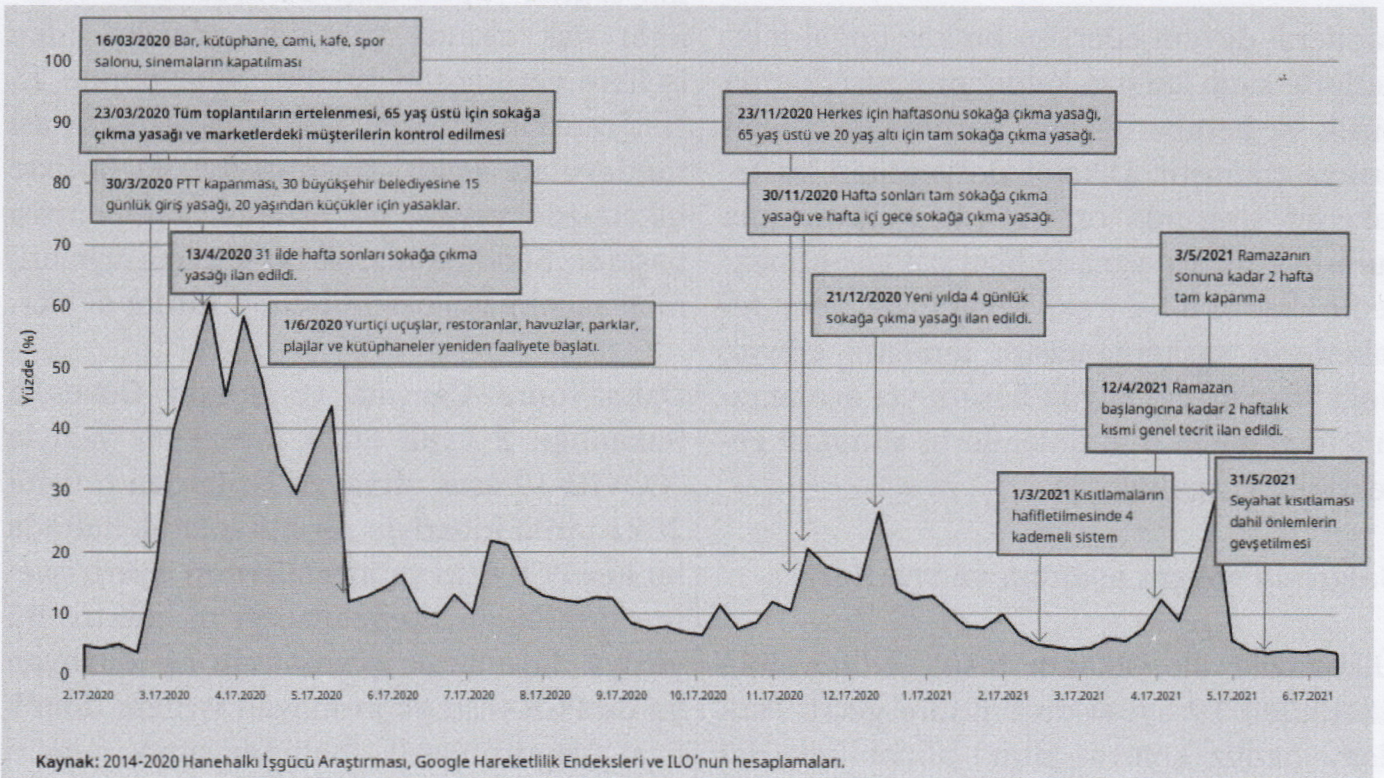
rumlarda işverenin uyarılarına rağmen aşı olmayı ret eden işçinin ise iş sözleşmesinin haklı nedenlerle (tazminatsız) feshi gündeme gelebilir.

Sendika olarak salgına karşı mücadelede bir toplumsal sorumluluk gereği, tüm üyelerimizin ve işçilerin aşı olması gerektiğini düşünmekteyiz. Tüm vatandaşlarımız, zorunluluk değil toplumsal sorumluluk gereği mutlaka aşı olmalıdır.

Pandeminin işgücü piyasasına etkileri

ILO Türkiye Ofisi tarafından Ağustos ayında yayımlanan “COVID-19 Küresel Salgınının 2021 Yılında Türk İşgücü Piyasası Üzerinde Etkileri” başlıklı araştırma notuna göre, Türkiye’de çalışma saatlerinin 2020 yılında %16,4 ve gençler (15-24 yaş arası) için ise %22,9 oranında azaldığı hesaplandı. Google hareketlilik verilerinden hareketle kuru-

Türkiye’de Çalışma Saatlerinde Azalma (Haftalara Göre)

* İlgili bilgi notu ve yazıya ilişkin daha ayrıntılı bir değerlendirme, Servis Raporları'nda Hukuk Servisi bölümünde bulunabilir.

lan bir modelle yapılan tahminler, pandemi sürecinden kayıtdışı çalışanlar ve ev işçileri gibi kesimlerin daha fazla etkilendiğini ortaya koyuyor. 2021 yılında ise pandeminin çalışma saatlerine etkisinin azaldığı Haziran 2021'e kadarki sürede düşüşün %7,8'de kaldığı görülüyor. 2021 yılında salgının etkilerinin azalmasında aşılamanın etkisi, ILO'nun araştırma kapsamının sonlandığı Haziran 2021 tarihi düşünüldüğünde yayımlanan bu verilere yansımış değil. Çünkü ülkemizde yaygın aşılama Haziran ayı ile birlikte gelişti.

Çalışma saatlerinde azalmayı gösteren grafikte de görüleceği üzere 2020 yılında pandeminin ilk aylarında ve 2021 yılı kış ayları ile Mayıs ayındaki tam kapanma nedeniyle çalışma saatlerinde ciddi azalmalar yaşandı.

Araştırma notu, kayıtdışı çalışanların çalışma saatlerinin 2020 yılında %23,6, ev işçilerinin ise %40,5 oranında azaldığını ortaya koyuyor. Sektörel olarak bakıldığında ise yine zaten kısıtlamalar ve yasaklar nedeniyle pandemiden yoğun biçimde etkilenmiş olan konaklama sektöründe çalışma saatlerinde %45,7 ve yiyecek-içecek sektöründe

%31,2 ölçüsünde kayıp yaşandığı görülüyor. Çalışma saatlerindeki kaybın, Türkiye'de bölgelere göre dağılımında ise sektörel ağırlıkların önemli bir etkisinin olduğu görülüyor. İstanbul'da ve Antalya'nın dahil olduğu Akdeniz bölgesinin bir kısmını içeren istatistikî bölgede çalışma saatlerinin %20 düzeyinde azalmış olduğu göze çarpıyor. İstanbul kenti ve Antalya'yı içine alan bölge turizm faaliyetinin öne çıktığı hem konaklama hem yiyecek-içecek sektörlerinin ağırlığı bulunan yerler olduğu için kayıplar daha fazla yaşandı. Buna karşılık sanayi sektörlerinin bulunduğu bölgelerde çalışma saati kayıpları %6-12 gibi daha düşük bir bantta seyretti. Bu araştırma sonuçları da, pandemide fabrikaların büyük ölçüde üretim faaliyetlerine eskisi gibi devam ettiğini, üretimde çarkların salgın döneminde ilk iki ay dışında üretimde ciddi bir aksama yaşanmadan sürdürüldüğüne işaret ediyor.

Türkiye'de sendikalaşma oranı %14,1

Açıklanan Temmuz ayı sendikal istatistiklerine göre, kayıtlı 15 milyonun üzerinde işçinin 2 milyon 123 bin 685'i sendikalı olarak çalışıyor. Türkiye'de sendikalaşma oranı ise

TÜRKİYE'DE YILLARA GÖRE SENDİKALAŞMA ORANI			
%	TOPLAM ÇALIŞAN SAYISI	TOPLAM SENDİKALI SAYISI	SENDİKALAŞMA ORANI
2013 OCAK	10.831.618	1.001.671	9,2
2013 TEMMUZ	11.628.806	1.032.166	8,9
2014 OCAK	11.600.554	1.096.540	9,5
2014 TEMMUZ	12.287.238	1.189.481	9,7
2015 OCAK	12.180.945	1.297.464	10,7
2015 TEMMUZ	12.744.685	1.429.056	11,2
2016 OCAK	12.663.783	1.514.053	12,0
2016 TEMMUZ	13.038.351	1.499.870	11,5
2017 OCAK	12.699.769	1.546.565	12,2
2017 TEMMUZ	13.581.554	1.623.638	12,0
2018 OCAK	13.844.196	1.714.397	12,4
2018 TEMMUZ	14.121.664	1.802.155	12,8
2019 OCAK	13.411.983	1.859.038	13,9
2019 TEMMUZ	13.764.063	1.894.170	13,8
2020 OCAK	13.856.801	1.917.893	13,8
2020 TEMMUZ	14.251.655	1.946.165	13,7
2021 OCAK	14.371.096	2.069.476	14,4
2021 TEMMUZ	15.027.910	2.123.685	14,1

Kaynak: ÇSGB

%14,1 düzeyinde bulunuyor. Yani her 100 işçiden 86'sı örgütsüz durumda.

2021 yılı Ocak ayından Temmuz'a toplam sendikalı sayısı artmasına rağmen aynı dönemde çalışan sayısının da 650 bin kişinin üzerinde bir artış göstermesi sendikalaşma oranında kısmi bir gerilemeye yol açtı. Ocak ayında %14,4 olan sendikalaşma oranı Temmuz ayında %14,1'e geriledi.

Türkiye'de yıllar içerisinde toplam sendikalı sayısı düzenli olarak artsa da, sendikalaşma oranı toplam çalışan sayısında ekonomik kriz, pandemi vb. nedenlerle oluşan dalgalanmalar nedeniyle zaman zaman azalıyor. Tabloda da görüleceği üzere 2018 Ağustos ayındaki kur şokundan sonra kayıtlı çalışan sayısında ciddi bir gerileme yaşanırken ve pandemi döneminde bu sayının neredeyse sabit kaldığı gözleniyor. Nihayetinde, 2021 Ocak ayından Temmuz'a normalleşmenin etkisiyle bir istihdam artışı görülüyor.*

Öte yandan, sendikal istatistiklerin yeni mevzuata göre yayımlanmaya başladığı dönemden bu yana Türkiye'de sendikalaşma oranı %9 düzeyinden %14'ün üzerine yükseldi. Ancak sendikalaşma oranındaki

bu rakamsal artış, belli ölçüde taşeron işçilerin sendikalaşmasını kolaylaştıran mevzuat değişikliklerinden kaynaklandı. Kayıtdışı işçiler ise Bakanlığın yayımladığı bu verilere dahil edilmemektedir. Ayrıca, ülkemizde her 100 işçiden 14'ü sendikalı olmasına karşın, sendikalı işçilerin önemli bir kısmı toplu iş sözleşmesi hakkından mahrumdur yani toplu iş sözleşmesinden yararlanamamaktadır. Ülkemizde toplu iş sözleşmesinden faydalanan toplam işçi sayısı ise 1 milyonun biraz üzerindedir. Yani sendikalı işçilerin %40 ila %50'lik bölümünün çalıştığı işyerlerinde sendikaların yetkisi bulunmamakta ve toplu iş sözleşmesi imzalanmamaktadır.

Temmuz ayı istatistiklerine göre ülkemizdeki işçi sendikalarının sayısı 206'ya ulaşıyor. Bu sendikaların 54'ü toplu iş sözleşmesi yetkisi alabilme şartlarından birisi olan işkolu barajını (%1'lik sendikalaşma oranı) aşmış durumda. 152 sendika ise %1'lik barajın altında bulunuyor.

İşçi konfederasyonlarının üye sayıları

Sendikalıların konfederasyonlara göre dağılımına bakıldığında, konfederasyonumuz Türk-İş'in 1 milyon 154 bin 177 üye ile tüm

İŞÇİ KONFEDERASYONLARI (TEMMUZ 2021)		
	ÜYE SAYISI	PAY (%)
TÜRK-İŞ	1.154.177	54,3
HAK-İŞ	730.516	34,4
DISK	206.640	9,7
DİĞER KONF.*	6.928	0,3
BAĞIMSIZ	25.424	1,2
TOPLAM SENDİKALI	2.123.685	100,0

* TÜM-İŞ, ÜLKEM-İŞ, ANADOLU-İŞ, YENİDEN MİSK, BİRLİK-İŞ
Kaynak: ÇSGB

** Bu noktada bir parantez açmamız ve istihdam rakamlarındaki değişimlerin, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İŞKUR, TÜİK ve SGK'nın istihdam açısından gösterge olabilecek bazı verilerinde kimi zaman çelişkili bir seyir izlediği notu düşmemiz gerekiyor.*

sendikalarının %54'ünden fazlasını temsil ettiği görülürken 730 bin 516 üyesiyle Hak-İş'in payı %34,4 seviyesinde bulunuyor. Ardından DİSK, 206 bin 640 bin üye ile %9,7 paya sahip. Bunlar dışında üye sayıları düşük olmakla birlikte Tüm-İş, Ülkem-İş, Anadolu-İş, Yeniden MİSK ve Birlik-İş konfederasyonları sıralanıyor, ancak bu konfederasyonların toplam üyesi yaklaşık 7 bine ancak ulaşıyor. Ülkemizde herhangi bir konfederasyon çatısı altında olmayan bağımsız sendikaların toplam üyesi ise 25 bin 424 düzeyinde bulunuyor.

Türk-İş, aynı beş yıllık dönemde, üye sayısını 277 bin artırdı ancak bu artış %31,5 düzeyinde kaldı. DİSK'in üye sayısı ise %43,2'lik artış oranıyla 63 bin dolayında artış gösterdi.

Hak-İş'in hızlı üye artışı nedeniyle, Türk-İş'in toplam sendikalar içerisinde %59 olan payı 2019 yılına gelinde %52 bandına kadar gerilemişti. Buna karşılık Hak-İş'in payı %29'dan %37'ye kadar yükselmişti. Bu durum, Türk-İş ile Hak-İş arasındaki üye farkını giderek azalmasına neden olmuştu. Ancak Hak-İş'e yarayan bu eğilim iki nedenle zayıfladı, hatta tersine döndü. Birincisi, özellikle 2019 yılındaki yerel seçimlerin ardından bazı büyükşehir belediyelerinin muhalefet partilerine geçti ve sendika üyelikleri Türk-İş ve DİSK'e bağlı sendikalara yöneldi. İkincisi, kamuda kadrolu olan taşeron işçilerinin ilk sözleşme süresinin dolmasının ardından buradaki işçilerin yaptıkları işin bağlı olduğu işkolunda sendikalı olmaya başlamasıyla, daha önce Hak-İş'in yararlandığı bu durum ortadan kalktı ve bu işçiler çoğunlukla Türk-İş sendikalarına geçtiler.

Bu etkilerle Türk-İş bağlı sendikalara üye olanların toplam sendikalı işçiler içerisindeki payı yeniden yükselmeye başladı ve son iki yılda yükselerek %54 bandının üzerine çıktı.

4 Nolu İşkolu ve Petrol-İş üye sayısı

Son sendikal istatistiklere göre, 4 Nolu işkolunda çalışan sayısı Ocak'tan bu yana 16 bin 486 kişi artarak 564 bin 562 kişiye ulaştı. İşkolunun en büyük sendikası olan Petrol-İş'in üye sayısı ise 42 bin 26 kişiye çıktı.

Sendikamız Petrol-İş'in sendikalaşma oranı ise bir önceki döneme göre az bir düşüşle %7,44 oldu.** Üye sayımızın artmasına karşın sendikalaşma oranımızın düşüşü, işko-

4 NOLU İŞKOLU VE PETROL-İŞ			
	İŞKOLU	PETROL-İŞ	
%	TOPLAM ÇALIŞAN SAYISI	ÜYE SAYISI	SENDİKALAŞMA ORANI
2013 OCAK	466.031	27.392	5,88
2013 TEMMUZ	470.178	28.643	6,09
2014 OCAK	421.649	32.837	7,79
2014 TEMMUZ	435.281	33.024	7,59
2015 OCAK	445.846	34.570	7,75
2015 TEMMUZ	452.960	35.092	7,75
2016 OCAK	452.389	36.343	8,03
2016 TEMMUZ	449.143	36.440	8,11
2017 OCAK	455.415	36.532	8,02
2017 TEMMUZ	470.494	37.361	7,94
2018 OCAK	482.142	36.275	7,52
2018 TEMMUZ	491.679	37.796	7,69
2019 OCAK	473.045	37.703	7,97
2019 TEMMUZ	490.306	40.235	8,21
2020 OCAK	502.615	40.413	8,04
2020 TEMMUZ	526.133	40.084	7,62
2021 OCAK	548.076	41.092	7,50
2021 TEMMUZ	564.562	42.026	7,44

Kaynak: ÇSGB

lunda kayıtlı çalışan sayısının artışının daha hızlı olmasından kaynaklandı.

** 4 Nolu işkolunda toplam sendikalaşma oranı %10,75 düzeyinde bulunuyor. İşkolumuzun %1 barajı geçen diğer sendikası Lastik-İş'in üye sayısı son istatistiklerde, 14 bin 624 olarak açıklandı. Lastik-İş'in sendikalaşma oranı ise %2,59. İşkolumuzdaki tümü %1 barajı altındaki diğer sendikalar şunlar: Ilkim-İş, Öz Petrol-İş, Tüm-Petrol-İş, Kimpet-İş.

Benzer bir durum, e-devlet ile üyeliği de kapsayan yeni mevzuata geçilmesinin ardından yayımlanmaya başlanan istatistiklerin başlangıcından bu yana görüldü. İşkolundaki kayıtlı çalışan sayılarının hızlı biçimde arttığı ve azaldığı dönemlerde Petrol-İş'in sendikalaşma oranı da değişiklik gösterdi.

Fakat, dönemin başından bu yana Petrol-İş'in sendikalaşma oranlarında eğilim yukarı yönlü oldu. 2013 yılında açıklanan ilk istatistikte sendikalaşma oranımız %5,88 iken bugün bu oran %7-8 bandına yerleşti.

Petrol-İş'in üye sayısı 2013 Ocak ayındaki 27 bin 392 seviyesinden 14 bin 634 kişi artarak bugün 42 bin 26'ya çıktı. Geçen sekiz buçuk yılda üye sayımız, Bakanlık kayıtlarına göre yaklaşık 15 bin kişi arttı.

Bu artışın yaklaşık 1.800'ü son iki yılda gerçekleşti. Üye sayımız geçtiğimiz dönemde, Bakanlık kayıtlarına göre 2018 Ocak ve 2019 Ocak istatistikleri ile 2020 Temmuz istatistikleri dışında sürekli arttı. Bahse konu bu üç istatistikte ise kısmi azalışlar görüldü. 2018 ve 2019 Ocak is-

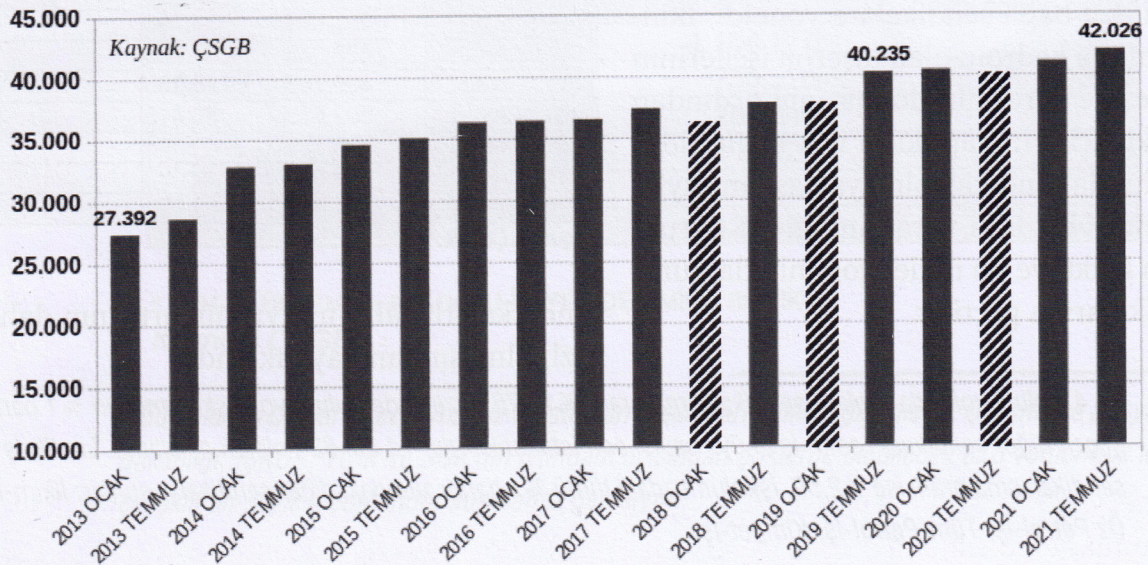
tatistiklerindeki düşüş, önce ekonomideki yavaşlama ve nihayetinde 2018 yaz aylarında kur şoku ile kendini belli eden krizden kaynaklandı. 2020 Temmuz ayındaki sınırlı düşüşe ise pandeminin işkolumuza olumsuz etkileri neden oldu.

2021 yılında şube sayımız 18'e yükseldi

Salgına rağmen Sendikamızın üye sayısı artmaya devam ediyor. Sendikaların varlık koşulunun örgütlenme olduğunun bilinciyle, ülkemizin tüm işçi havzalarına yayılma ve buralara kök salma hedefiyle mücadelemizi sürdürüyoruz.

Sendikamızın yeni bölgelerde örgütlenmesi ve ülke sathına yayılması, gücümüzü arttırmamız ve işkolumuzda kritik bölgelere yerleşmemiz açısından çok önemlidir. Daha önce örgütlenmiş olduğumuz Manisa'da faaliyet gösteren Standard Profil Ege ile Çankırı'da bulunan Sumitomo işyerlerinin bulunduğu bölgelerde, yeni işyerlerini Petrol-İş çatısı altında örgütlemek ve bu iki işyerimizdeki örgütlülüğümüzü daha güçlü kılmak için iki yeni şube açtık. Manisa ve Çankırı'daki iki büyük işyerimiz, bu iki işçi havzasındaki örgütlenme çalışmaları-

PETROL-İŞ ÜYE SAYISI

mızda pivot noktası olacak ve açılan şubelerimizle sendikalaşma faaliyetlerimiz daha da hızlanacaktır.

Manisa Şubemizin açılış töreni 1 Mart 2021; Çankırı Şubemizin açılış töreni ise 17 Eylül 2021 tarihinde illerin mülki amirleri, belediye başkanları, işveren temsilcileri, Genel Merkez Yöneticilerimiz, şube yöneticilerimiz ve üyelerimizin katılımıyla yapıldı.

Kamu Toplu İş Sözleşmeleri

Yaklaşık 700 bin kamu işçisini ilgilendiren 2021 Yılı Kamu Toplu İş Sözleşmeleri Çerçeve Protokolü, Türk-İş Genel Merkezi'nde 11 Ağustos 2021 tarihinde imzalandı. İmzalanan protokolle en düşük işçi aylıkları brüt 4.100 TL'ye çıkarıldı. İlk altı ay ücret zammı %12, diğer altı aylar için %5 artı enflasyon farkı olarak belirlenmiştir.

Ayrıca kamuda ilk kez düzenlenen hizmet zammı uygulaması başlatıldı. İşçilere çalıştığı her yıl başına brüt 7 TL hizmet zammı verildi. Türk-İş Başkanı Ergün Atalay, bu zamlarla birlikte en düşük ücrete %34,62 oranında zam yapıldığını açıkladı ve 2021 yılının ikinci ay ilavesi ile çalışanların ortalama olarak ücret zam oranlarının %21,17'yi bulduğunu vurguladı.

Taşerondan kadroya geçenlerin ikramiyeleri birinci yıl için 30 güne, ikinci yıl için 40 güne çıkartıldı. Sosyal yardımlar ise 275 liradan, 350 liraya yükseltildi.

Bu protokol, alınan zam oranları da göz önüne alındığında kamuda son yılların en başarılı anlaşmalarından birisi olarak değerlendirildi. Ancak taşerondan kadroya alınan işçilerin şartlarının diğer kamu işçilerine yaklaştırılması konusunda büyük kazanımlar elde edilemedi. Bu gruptaki iş-

çilerin çerçeve protokolünden beklentileri daha yüksekti.

İmzalanan protokol doğrultusunda, kamuda örgütlü olduğumuz TPAO ve BOTAŞ işyerlerinde 28 Eylül 2021 tarihinde, MKEK işyerinde 2 Eylül 2021 tarihinde, Eti Maden'de 20 Eylül 2021 ve TMO Afyon Alkoloid işyerinde 20 Ağustos 2021 tarihinde sözleşmelerimizi imzaladık.

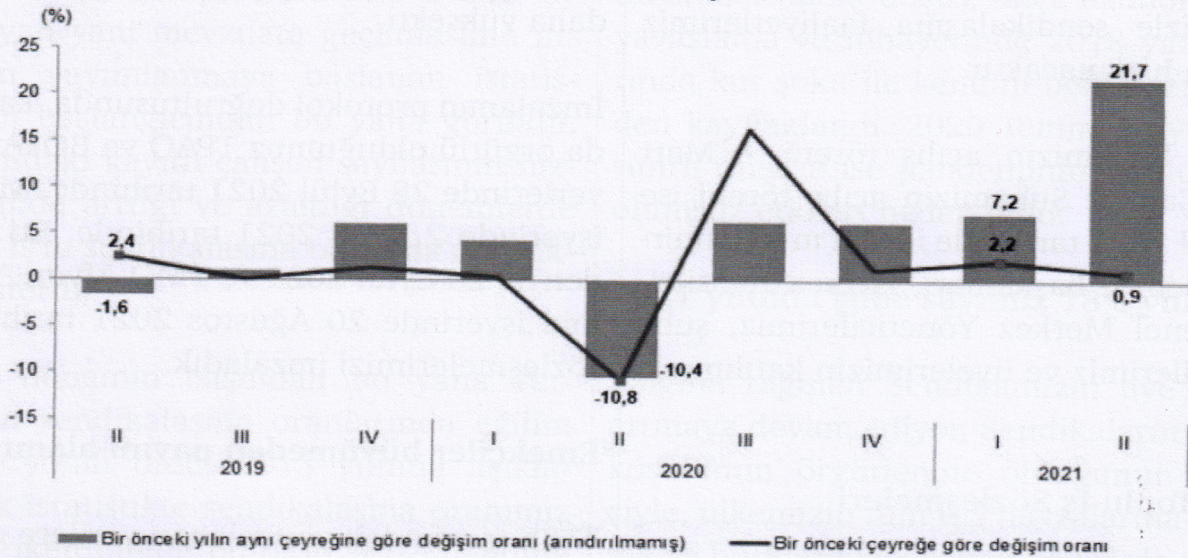
Emekçiler büyümeden payını alamıyor

TÜİK tarafından yayımlanan verilere göre, 2021 2. çeyreğinde Türkiye ekonomisi geçen yılın aynı çeyreğine oranla %21,7 büyüdü. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH) büyümesinin %21,7 gibi yüksek bir düzeyde gerçekleşmesi, 2020 yılının 2. çeyreğinde pandeminin etkileri nedeniyle %10,4'lük bir küçülme yaşanmış olmasından kaynaklanıyor. Nitekim çeyreklik değişime bakıldığında, ekonominin bir önceki çeyreğe göre ancak %0,9 oranında büyüdüğü görülüyor. Öte yandan, 2021'nin ilk altı aylık döneminde ekonomideki büyüme %14,3 oldu.

Büyümedeki oranın bu kadar yüksek gerçekleşmesi, önceki yılın aynı çeyreğinde ekonominin küçülmüş olmasından kaynaklanıyor olsa da, üretimde çarkların dönmeye devam ettiğinin altını çizmek gerekiyor. Yani, geçen yıl yaşanan küçülme daha az olsaydı, açıklanan son veri daha düşük gelecekti, fakat büyüme yine pozitif yönlü olacaktı. Çarklar dönüyor, üretim kesintisiz sürüyor... Nitekim, sanayi sektörünün GSYH içerisindeki payı bu çeyrekte %26,5'e yükseldi ve son 23 yılın en yüksek payına ulaştı. Yine sanayi sektörünün büyümeye katkısı, 7,5 puan oldu.

Harcamalar tarafında büyümenin kaynaklarına baktığımızda ise 2021'in 2.

Çeyreklere Göre GSYH Büyüme Hızları

Kaynak: TÜİK

çeyreğinde, özel tüketim harcamalarının büyümeye katkısı 13,8 puan oldu. Kamu harcamalarının katkısının 0,7 puan ile sınırlı olduğu görülüyor.

Özel tüketim ile birlikte büyümeye en fazla katkıyı yapan kalem 10,8 puan ile ihracat oldu. Salgın boyunca birikmiş dış talebin etkisiyle ihracattaki güçlü seyrin devam etmesi, büyümeye önemli bir katkı yaptı. Geçen yıl ekonominin küçüldüğü 2. çeyrekte ihracat talebindeki hızlı yavaşlama daralmanın temel sebebi olmuştu. Bu

yıl bu durum tersine döndü.

Büyüme rakamlarına gelir yöntemiyle baktığımızda ise karşımıza başka bir tablo çıkıyor. Ekonomi büyüyor, ancak bu büyümeden asıl kazançlı çıkanlar sermaye kesimi oluyor. Milli gelirden işgücünün yani emeğin aldığı pay 2021 2. çeyreğinde, geçen yıla göre %37'den %32,9'a geriledi. Aynı dönemde sermaye kesiminin aldığı pay ise %42,8'den %49,8'e yükseldi. İşçinin payının 4,1 puan düştüğü dönemde, patronların payı 7 puan arttı. Yani ekono-

Harcamalar Yöntemiyle Büyümeye Katkılar (% puan)

	2020				2021		
	Ç1	Ç2	Ç3	Ç4	Ç1	Ç2	6 Ay
Tüketim	3,4	-5,5	5,2	5,1	4,3	14,4	9,2
Özel	3,0	-5,4	5,0	4,5	4,2	13,8	8,9
Kamu	0,4	0,0	0,3	0,6	0,1	0,7	0,4
Yatırım	-0,1	-1,5	5,2	2,9	3,1	5,4	4,2
Stok Değişimi	5,4	4,2	4,8	-1,3	-1,3	-5,0	-3,1
Net İhracat	-4,3	-7,7	-8,9	-0,6	1,1	6,9	3,9
İhracat	-0,3	-9,2	-5,7	0,1	0,7	10,8	5,6
İthalat	-4,0	1,6	-3,3	-0,7	0,4	-3,8	0,2
GSYH (yıllık, %)	4,4	-10,4	6,3	6,2	7,2	21,7	14,3

Kaynak: TÜİK

mik pasta büyürken, bu büyüme işçi ücretlerine yansıtılmıyor, büyüyen pastadan işçiye pay verilmiyor.

Ekonomi yavaşlarken ya da kriz dönemlerinde işçiden fedakarlık isteyen patronlar, ekonomi büyürken işçiye pay vermekten kaçınıyor. Bu durum, Türkiye’de büyümenin ücretli kesimler açısından yoksullaştırıcı sonuçları olduğunu ve ekonomi büyürken aynı zamanda gelir adaletsizliğinin de arttığını gösteriyor.

Enflasyonda artış sürüyor

Eylül ayı tüketici enflasyonu, aylık %1,25 oldu ve yıllık artış %19,58’e yükseldi. Ağustos ayında yıllık artış düzeyi %19,25 düzeyindeydi. Böylece, Mayıs ayından bu yana yıllık bazda enflasyondaki yükseliş devam etmiş oldu. Öte yandan, 2019 yılı sonundan itibaren daha belirgin hale gelen enflasyondaki artış trendi sürüyor. Dolayısıyla pandemi döneminde, başta gıda fiyatları olmak üzere bazı harcama kalemlerindeki fiyat artışlarının tüketici enflasyonunu yukarıya çektiği bir süreç yaşanıyor. Yurtiçi Üretici Fiyatları (Yİ-ÜFE) ise Eylül’de aylık %1,55, yıllık olarak %43,96 arttı. Yİ-ÜFE

ile TÜFE arasında açılan fark, önümüzdeki dönemde enflasyonun düşmesinin önündeki en önemli engellerden birisi olarak değerlendiriliyor. Döviz kurlarındaki artışın ise enflasyona yansımaya başladığı ancak tam etkisinin gelecek aylarda hissedilebileceği düşünüldüğünde enflasyonda zor günler bizi bekliyor. Enflasyon konusunda tek olumlu faktör, aritmetik olarak önümüzdeki aylarda enflasyonu aşağıya çekici bir baz etkisinin gelmesi olacak. Ancak bu durumun enflasyonda yavaşlamayı sağlayıp sağlayamayacağı diğer gelişmelere bağlı.

Harcama gruplarına göre Eylül ayı enflasyon verilerine bakıldığında, gıda ve alkolsüz içeceklerin yıllık fiyat artışının %28,79’a çıktığı görülüyor. Bu grubu, lokanta ve oteller ile ev eşyası kaleminde %23,27’lik artış izliyor. Konut ve ulaştırma grubunda ise fiyat artışları sırasıyla %20,97 ve %20,21 oldu. Aylık bazda ise eğitim-öğretim döneminin açıldığı Eylül ayında Eğitim grubunda fiyatların %5,15 gibi yüksek bir oranda arttığı gözleniyor. Yine ev eşyasında da aylık %3,33’lük artış yaşandı.

ANA HARCAMA GRUPLARINA GÖRE EYLÜL AYI ENFLASYONU (%) (2003=100)

Ana harcama grupları	Aylık artış	Ocak-Mayıs	Yıllık artış	Yıllık ortalama artış
TÜFE	1,25	13,04	19,58	16,42
Gıda ve alkolsüz içecekler	0,50	17,05	28,79	20,77
Alkollü içecekler ve tütün	0,05	1,81	1,80	1,91
Giyim ve ayakkabı	-0,16	2,30	7,32	5,42
Konut	2,34	16,57	20,97	13,77
Ev eşyası	3,33	14,35	23,27	21,25
Sağlık	0,52	14,63	17,47	17,90
Ulaştırma	0,54	9,82	20,21	22,74
Haberleşme	0,47	3,80	4,99	6,26
Eğlence ve kültür	1,06	10,77	12,45	10,79
Eğitim	5,15	16,78	16,53	9,34
Lokanta ve oteller	2,22	20,42	23,27	16,54
Çeşitli mal ve hizmetler	1,49	11,05	13,92	20,60

Kaynak: TÜİK

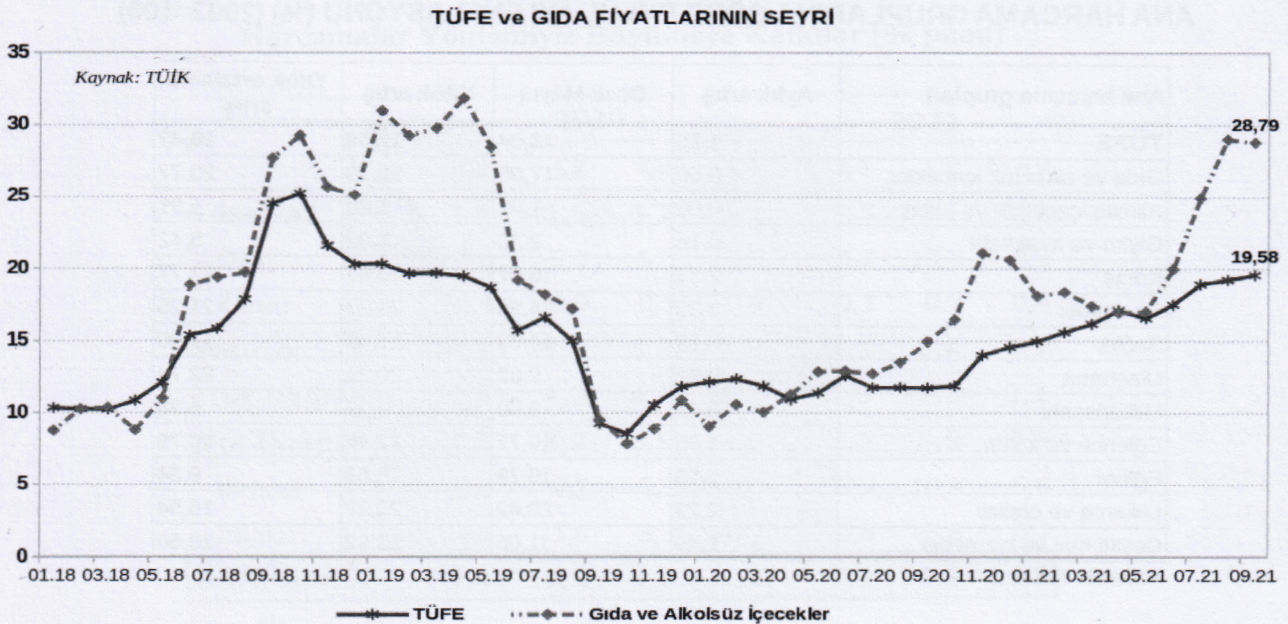
Ortalama TÜFE artışının üzerinde fiyat artışı yaşanan harcama gruplarının çoğunluğunun dar gelirli emekçilerin harcama bütçelerinde büyük yer tutan kalemler olduğu dikkat çekiyor. Bu durum, emekçi kesimlerin enflasyonu daha yüksek hissetmesine neden oluyor. Halkın “çarşı-pazar enflasyonu” ya da “mutfak enflasyonu” olarak isimlendirdiği bu fiyatlar, gerçekte harcama bütçelerinde yüksek paya sahip kalemlerdeki fiyatların hızlı artışın göstergesi oluyor.

Ülke gündeminde de geniş bir yer tutan gıda fiyatlarındaki hızlı yükseliş devam ediyor. Eylül ayında yıllık bazda %28,79 ile yatay seyir izlemiş olsa da, Mayıs ayından bu yana gıda fiyatları ile TÜFE artışı arasındaki açığı ciddi biçimde açıldı. Ülkemizde gıda fiyatları artışının 2018 yılından bu yana seyri değerlendirildiğinde, 2019 yılı sonbahar ayları ve pandemi öncesi birkaç ay dışında ortalama enflasyondan daha yüksek bir seviyede olduğu görülecektir. Özellikle 2018 kur şokundan sonra ve pandeminin ilk aylarında ilk normalleşmenin yaşandığı periyotta gıda fiyatlarındaki seyrin genel TÜFE artışının üzerinde seyre-

meye başladığı tespit edilebiliyor. Bugün ise gıda fiyatları resmi istatistiklere göre TÜFE’nin neredeyse 10 puan üzerinde bulunuyor. Bu süreç kuşkusuz, pandeminin yarattığı tedarik zinciri sıkıntıları, kuraklık, iklim sorunları vb. etkenlerle dünyada da gıda fiyatlarının arttığı konjonktürle bağlantılı. Ancak yıllarca “tarımda kendi kendine yetebilen” bir ülke olmakla övülen Türkiye’de yanlış tarım ve dış ticaret politikalarının sonucu gıda fiyatlarındaki artış ve düzensizlikler olarak ortaya çıkıyor.

Diğer yandan, Merkez Bankası’nın son faiz kararında gerekçe olarak gösterdiği çekirdek enflasyon (C endeksi: enerji, gıda ve alkolsüz içecekler, alkollü içkiler ile tütün ürünleri ve altın hariç) ise %16,98’e çıktı. Hatırlanacağı gibi, Eylül ayında Merkez Bankası politika faizini 100 baz puan düşürerek %19’dan %18’e indirmişti. Dolayısıyla son açıklanan Eylül ayı enflasyon verilerine göre politika faizi düzeyi ile çekirdek enflasyon arasındaki fark azalıyor.

Ancak burada asıl sorun, ekonomi politikalarını yakından ilgilendiren kararlarda baz

alınacağı anlaşılan çekirdek enflasyon göstergesinin, dönemsel olarak enflasyondaki genel hareketi temsil eden bir veri olup olmadığıdır. Türkiye’de gıda fiyatlarında ciddi bir artış görülürken ve yaklaşan kış aylarında enerji fiyatlarına yeni zamlar gündemdeyken, çekirdek enflasyonun milyonlarca emekçiyi ilgilendiren ekonomik politikaların oluşturulmasında temel gösterge olarak alınması, enflasyonun emekçilerden sermayeye kaynak aktarımı işlevi görmesini kolaylaştıracaktır.

Atıl işgücü oranı % 22

TÜİK tarafından temel gösterge olarak yayımlanmaya başlanan “mevsimsel etkilerden arındırılmış” işsizlik oranı Ağustos ayında %12,1 seviyesinde gerçekleşti. İşsiz sayısı 3 milyon 965 bin kişi olarak açıklandı.

Tarım dışı işsizlik oranı %14,2 olurken, kadınlarda tarım dışı işsizlik %18,7’ye çıktı. Genç nüfusta işsizlik, %22,7, genç kadınlarda ise %28,9 oldu.

Pandeminin öncesinde başlayan ve pandemi döneminde hızlanan çalışabilir nüfusun işgücünün dışına çekilme durumu,

normalleşme adımlarıyla birlikte tersine döndü. İşgücüne katılım oranı yükselişini sürdürerek %51,2’ye çıktı. Buna paralel olarak bir süredir işgücüne dahil olmayan nüfusun da azaldığı görülüyor.

Pandemi döneminde TÜİK verilerinde işsizliği de perdeleyen anomali ortadan kalkıyor. Ancak yine de, TÜİK’in yayınladığı veriler işgücü piyasasındaki gelişmeleri anlamamıza yetmiyor ve işsizliğin gerçek boyutlarını tam anlamıyla açıklayamıyor. Bu açıdan yine TÜİK tarafından yayımlanan, zamana bağlı eksik istihdamı, işbaşı yapmaya hazır olup iş aramayanlar ve iş bulmaktan ümidini kesenleri dahil ederek hesaplanan atıl işgücü oranı en makul gösterge olarak öne çıkıyor. TÜİK’in açıkladığı Ağustos ayı atıl işgücü oranı %22 oldu. Bu gösterge, daha önce diğer sendikalarla birlikte Petrol-İş’in de hesapladığı “geniş tanımlı işsizlik oranı”na en yakın işsizlik oranı göstergesi.

Kadınlarda atıl işgücü oranı Ağustos’ta %29,3 oldu. Öte yandan, pandemi döneminde şişen işgücüne dahil olmayan nüfusta kadınların payı artmıştı, normalleşmeyle birlikte işgücü dışına çekilen er-

İŞGÜCÜ VE İŞSİZLİK GÖSTERGELERİ						
(Mevsim Etkilerinden Arındırılmış Veriler)	TOPLAM		ERKEK		KADIN	
(bin kişi)	Ağustos 2020	Ağustos 2021	Ağustos 2020	Ağustos 2021	Ağustos 2020	Ağustos 2021
İşgücü	30.867	32.671	21.102	22.250	9.765	10.421
İstihdam	26.841	28.706	18.518	19.850	8.323	8.856
İşsiz	4.026	3.965	2.584	2.399	1.442	1.565
İşgücüne Katılım Oranı (%)	49,2	51,2	68,0	70,4	30,8	32,3
İstihdam Oranı (%)	42,8	45,0	59,7	62,8	26,3	27,5
İşsizlik Oranı (%)	13,0	12,1	12,2	10,8	14,8	15,0
Tarım dışı işsizlik oranı (%)	15,2	14,2	13,9	12,3	18,4	18,7
Genç nüfusta işsizlik oranı (%)	24,7	22,7	21,8	19,5	30,3	28,9
İşgücüne Dahil Olmayanlar	31.863	31.160	9.939	9.341	21.925	21.819
Atıl İşgücü Oranı (%)	25,2	22,0	21,8	18,3	31,7	29,3

Kaynak: TÜİK

işsiz sayısı 355 bin kişi arttı. Bu işsizlerin yaklaşık %40'lık bölümünü ise 15-24 yaş arası genç kadınların oluşturması da dikkat çekiyor.

Öte yandan İŞKUR verilerine göre, Temmuz ayından Eylül ayına İŞKUR'a kayıtlı işsiz sayısı düzenli olarak artıyor. İşten çıkarma kısıtlaması ve ücretsiz izin uygulamasının kaldırılmasından sonra kayıtlı